

Pogovor z direktorjem Zavoda Hrastovec – Trate Josipom Lukačem Stanovalcem želimo ponudi čimveč

Zavod Hrastovec – Trate je bil ustanovljen leta 1948; opredeljen je bil kot socialno zdravstveni zavod. Leta 1955 je v domu v Hrastovcu živelo 330 stanovalcev, tega leta je pa bila odprta tudi nova enota v oddaljenem gradu Cmurek - danes enota Trate, ki pa jo zapirajo. Število stanovalcev se je v tistem času povzpelo na 706, število zaposlenih je doseglo 160 delavcev.

Za prelomnico v delovanju zavoda lahko štejemo leto 1987, ko je bil v zavodu organiziran prvi mednarodni tabor, ki je imel za cilj vpeljati v zavodsko življenje stanovalcev niz različnih kreativnih delavnic ter kulturno življenje. Zavod je bil 17. maja 1993 preoblikovan v javni socialno varstveni zavod za opravljanje dejavnosti socialnega varstva.

Vodenje zavoda je leta 2001 prevzel Josip Lukač. Z njegovim prihodom je zavod spremenil svojo zunanjo podobo, še bolj pa svojo notranjo podobo – predvsem v spremembi miselnosti zaposlenih, deloma na osnovi, da so spremembe nujne, v duhu časa, deloma pa tudi ob nujnem odpiranju zavoda navzven, kar je že samo po sebi prineslo nekatera novejša gledanja. O preoblikovanju in odpiranju zavoda smo se pogovarjali z direktorjem Zavoda Hrastovec – Trate Josipom Lukačem.

Š. tednik: Kateri so razlogi za nujno preoblikovanje zavoda?

»Razlogi za to etični, strokovni in tudi ekonomski. Med etične vsekakor spada domnevno kršenje osnovnih človekovih pravic in domnevno izvajanje nekaterih oblik nasilja, kar se je v preteklosti pripisovalo podobnim institucijam po svetu in pri nas. Strokovni razlogi za preoblikovanje so predvsem ogrožajoče stigmatiziranje s strani zavoda, vidna apatičnost večine stanovalcev, njihovo opazno razosebljenje, izolacija od okolja in socialnih mrež. V ekonomskem smislu pa je tudi zavodsko varstvo relativno draga oblika bivanja. Ob postopnem zmanjševanju števila stanovalcev v gradovih Hrastovec in Trate in z izgradnjo bolj humanih enot bivanja, bi poskrbeli za vzpostavitev pogojev za čimbolj neodvisno bivanje naših stanovalcev. Ob uvajanju tega je potrebno upoštevati, da osebe s posebnimi potrebami potrebujejo tudi posebne storitve in pomoč v različnem obsegu.

Doslej je prevladoval tako imenovani »medicinski« model obravnave odraslih oseb s težavami v duševnem zdravju in oseb z motnjami v duševnem razvoju, in nikoli ne bomo izvedeli, koliko je k sedanjemu stanju, poleg boleznih oziroma hendikepiranosti od prej, prispeval tudi institucionalni način življenja, sama stigma zavoda ter socialna izolacija in občutek osamljenosti oziroma razosebljanja. Reševanje naštetega zdaleč presega zmožnost obravnave po medicinskem modelu.«

Š. tednik: Govorite o humanih oblikah bivanja. Katere oblike imate v mislih?

»Nacionalni program socialnega varstva za obdobje do leta 2005 uvaja sodobnejše koncepte razvoja in pomoči ljudem na področju socialnega varstva. Na njihovi osnovi bo možno zagotoviti večjo socialno vključenost večine družbeno izključenih skupin. Novi pristopi v

strokovnem in političnem pojmovanju življenja oseb s posebnimi potrebnimi se obračajo k iskanju novih oblik bivanja v skupnosti, ker so za človeka manj stigmatizirajoča, omejujoča in nudijo bolj kvalitativne oblike življenja ter izvajanje psihosocialnih in rehabilitacijskih postopkov. V manjših ustanovah se bolj zrealijo osebne preference. Stanovalci zavoda bodo v samostojnih, skupinskih oblikah življenja srečnejši od tistih v skupinskih domovih zaradi drugih razlogov - izbira lastnega doma ali nadzor nad tem, s kom živi – ne pa zaradi velikosti. Za tiste stanovalce Zavoda Hratovec – Trate, pri katerem nivo samostojnosti ne dosega stopnje, ki bi omogočala samostojno življenje in nimajo možnosti bivanja pri svojcih, bomo v zavodu poskrbeli z različnimi izven institucionalnimi oblikami bivanja, ki bodo prirejene njihovim sposobnostim. Večina teh stanovalcev lahko ob podpori in pomoči biva v eni izmed teh oblik, za tiste s težjimi motnjami je to varovani dom, ki kljub vsemu daje pridih domačnosti in družinskega življenja, z upoštevanjem vsakega človeka kot individua, vrednega človeškega dostojanstva.«

Š. tednik: Koliko stanovalcev Zavoda Hratovec – Trate že živi v prijaznejših oblikah bivanja?

»V našem Zavodu skupaj v vseh oblikah trenutno biva 623 stanovalcev, od tega jih 76 živi v prijaznejših oblikah, kot so dislocirane bivalne enote v Mariboru, Slovenski Bistrici, Gornji Radgoni, v neodvisnih stanovanjih na Tratah in v Mariboru, na proizvodni kmetiji v Žibercah, terapevtski kmetiji v Rožengruntu, trije stanovalci so vključeni v skupnostne oblike skrbi pri nevladnih organizacijah, nekaj stanovalcev pa živi v družinski oskrbi.«

V dveh letih bosta gradova prazna

Š. tednik: V programu ste zapisali, da boste grad Trate izpraznili do leta 2005, grad Hratovec pa do leta 2010. Kje boste nastanili ostale stanovalce zavoda?

»Zavedamo se, da odločitve o namestitvi ne morejo biti sprejete na osnovi domnev stopnje prizadetosti, temveč na osnovi izdelanega individualnega načrta, ki vsebuje »paket storitev«, individualnih potreb, potreb po ustreznem okolju in preferencah. Nikakor se ne sme zanemariti želja ali zahteva samega človeka, ko se odloča o njem. Nadaljujemo z iskanjem in pripravo prijaznejših oblik bivanja za naše stanovalce. V Gornji Radgoni bomo v sodelovanju s krajem in soinvestitorjem, ki vidi smisel vlaganja lastnih sredstev v tovrstno dejavnost, gradili dom za 50 oseb, v Voličini gradimo pralnico, nad njo pa bo tudi bivalna enota za 13 ljudi, ki bodo predvsem delali v pralnici, ki bo nudila storitve tudi drugim. Dogovarjamo se, da bi v slovenskem prostoru zgradili šest domov, Hratovec bi pa postal center. Tudi po izpraznitvi gradu si želimo, da bi grad ostal v našem upravljanju, seveda, če bo država to odobrila. Z lokalno skupnostjo pa je potrebno doseči širši konsenz, da grad dobi svojo funkcijo in ne propade. Tu mislim predvsem na muzejsko, izobraževalno in prenočitveno funkcijo.«

Š. tednik: Omenjate gradnjo pralnice v Voličini. To ni edina investicija zavoda, saj ste poznani kot direktor zavoda, ki veliko denarja namenja investicijam. Koliko sredstev ste v teh treh letih porabili za investicije?

»Večja investicijsko vzdrževalna dela so v času mojega mandata znašale do sedaj 211 milijonov tolarjev. V tem času pa je bilo skoraj 160 milijonov tolarjev porabljenih za nabavo osnovnih sredstev. Tako je bilo v teh dveh in pol letih mojega direktorovanja skupaj

investiranega okrog 371 milijonov tolarjev. Največ teh sredstev je bilo porabljenih za dvig življenjskega standarda naših stanovalcev in za nakup potrebne opreme za povečanje strokovnosti v naši ustanovi. Nikakor ne morem mimo investicije, ki je v zaključni fazi pred tehničnim prevzemom. To je izgradnja pokritega bazena, katerega vrednost investicije znaša okrog 40 milijonov tolarjev.«

Zavod učna baza za študente

Š. tednik: Ali je res, da imate v zavodu novo strokovno vodstvo? S katerimi šolami in institucijami vse sodelujete?

»Res je, od 1. novembra dalje bo vršilec dolžnosti strokovnega vodja zavoda dr. Vito Flaker, izredni profesor in dekan Fakultete za socialno delo v Ljubljani. Naš zavod je leta 2001 postal učna baza za študente tedanje visoke šole za socialno delo. V naši največji slovenski socialnovarstveni ustanovi za ljudi s posebnimi potrebami preverjajo in nabirajo znanje tudi zaposleni iz drugih domov in bolnišnic ter dijaki in študentje vzgojiteljskih, zdravstvenih in drugih strokovnih šol. Dr. Flaker pa s študenti zaključnih letnikov Fakultete za socialno delo sodeluje v projektih preoblikovanja zavoda, ki omogoča vračanje stanovalcev v običajno življenje in s tem zmanjšuje njihovo socialno izključenost. S Fakulteto za socialno delo pa smo sklenili tudi dogovor o sodelovanju na področju specialističnega študija Duševnega zdravja v skupnosti na dodiplomskem in podiplomskem študiju. Na podiplomskem študiju študira šest naših strokovnjakov. Aktivno pa sodelujemo tudi s Fachhochschul-Studiengänge St. Pölten. Prihodnje leto bodo študentje šest mesecev pri nas. Sodelujemo tudi s šolo za življenje iz Mürecka (Lebenshilfe). Dobro sodelujemo tudi s zavodi in strokovnjaki iz sosednje Hrvaške. Pri nas poteka tudi izobraževanje za poklic animator v javnem socialnovarstvenem zavodu. Skratka, želimo postati učni center za Slovenijo in Evropo, tako za svoje, študente in strokovnjake. Dobro pa sodelujemo z ameriškim državnim združenjem za zagovorništvo in drugimi sorodnimi organizacijami, s svetom Evrope v Strassburgu itd. Naš zavod pa so obiskali tudi že svetovni strokovnjaki, kot sta prof. dr. Shula Ramon iz Londona, g. Max Lapertosa in mnogi drugi. Prav tako nas je obiskal bivši minister Velike Britanije g. John Bowies.«

Š. tednik: Sprejeli ste akcijski načrt uresničevanja nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 Zavoda Hrastovec – Trate, ki zajema več kot je samo preoblikovanje zavoda. Kaj vse?

»V zavodu ugotavljamo, da je na področju zakonodaje potrebno ponuditi nove, bolj sodobne rešitve, ki naj bi šle v korak s časom in v korist oseb s posebnimi potrebami. Prizadevali si bomo, da bi skupaj z ustanoviteljem poiskali najbolj ustrezne rešitve ter jih ponuditi strokovni javnosti. V osnovi pa bomo v okviru preoblikovanja zavoda preko najrazličnejših projektov poskušali izboljšati kvaliteto življenja in bivanja naših stanovalcev. Zavedamo se, da bo za izvedbo vseh zastavljenih ciljev in preobrazbe zavoda potrebna širša družbena pomoč. Kvalitetna izvedba programov pa zahteva tudi kadrovske podprte službe, zato bo na tem področju potrebno snovati nove standarde in normative. V Zavodu Hrastovec – Trate smo sicer pristopili k oblikovanju normativov in standardov za posamezne službe, nekatere od teh že tudi predstavili, vendar smo tukaj nemočni. Vsekakor pa je naše vodilo, da ob obstoječih standardih in normativih poskušamo stanovalcem ponuditi čimveč, tudi po preoblikovanju našega zavoda. Omeniti še moram, da vseh teh projektov ne bi izpeljal brez mojih prizadevnih delavcev in sodelavcev in se jim ob tej priliki iskreno zahvaljujem«

Zmago Šalamun